

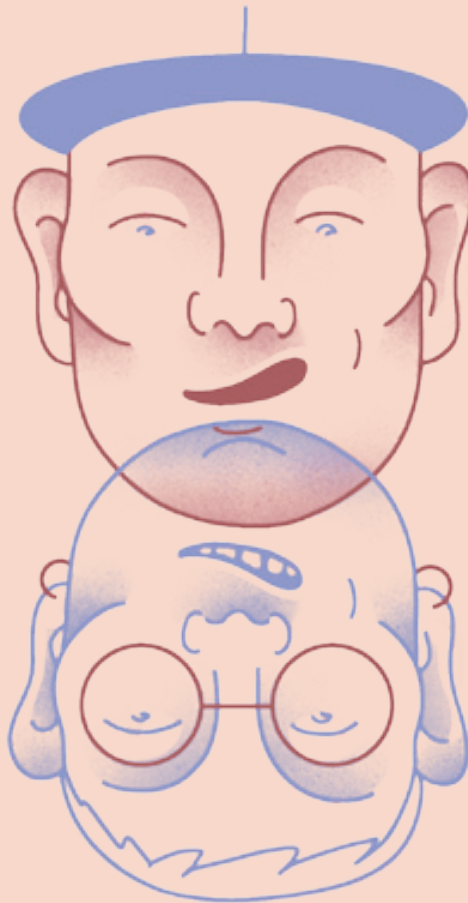
Euskal mitologia oparoa (I)

MAIALEN
BERASATEGI CATALÁN
ITZULTZAILEA

Ez oso aspaldiko partez berriz ere entzun dut azkenaldian, hedabide eta elkarrizketa batean baino gehiagotan, emakumeok ezin dugula “nire anaia” esan. Ez ziren esaten ari, kurioski, emakumeen klasekoak garen aldetik ezin dugula sentitu gizonen klasekoenganako kidesunetik eta mutueltasunetik: hitzaz ari ziren, “anaia” hitzaz. Baina kontua da euskara batu-batuan eta estandar-estandarrean eta erregistro guzti-guztietan esan dezakegula emakumeok “nire anaia”, eta ezin dela hori akastzat hartu, edo ez litzatekeela hartu behar behintzat. Nahitaez “neba” behar duela, hori euskararen inguruko mito sinpatiko horietako bat da, aditzak beti esaldiaren buztanean behar duela dioten mito supersinpatikoa bezalakoxea, edo “arמוש”, “karu”, “gugaz” eta “azul” euskara batua ez dirrela dioten mito onuragarri-onuragarria bezalakoxea, edo “kanbiatu”, “maskara”, “zirkunstanzia” eta “zeina” arbuia beharreko erdarakada zikinak direla dioten mito praktikiko-praktikoa bezalakoxea. Euskal mitologia, bistan denez, Mari, Tartalo eta laminak baino askoz ere gehiago da.

Baina halako mitoak ez dira sortzen alferrik eta beren kabuz. Halako usteak usteldu ez baizik mito bihur daitezen, denbora behar da, eta errepika, eta presio jakin batzuk, eta transmisio soziokulturalerako oztopo eta ezintasun nabarmenak ere bai. Eta aipatu berri ditudan mito horiek oso dira zaharrak,

PAULA ESTÉVEZ

dirudien baino zaharragoak, etsigarriro zaharrak esan nahi dut. 2008an, Beatriz Zabalondo irakasleak XX. mendean hasierako zenbait testu zinez esanguratsu ekarri zizkigun Berria Eskolaren inauguraziora, tartean ARGIA-ren egutegian 1923an argitaratutako hauxe (egungo grafiara transkribatu dut, inoren baimenik gabe): “Gaur den egunean, euskaraz behar bezala idazten ez da, ez, lan erraza; herriak egiten duen bezala idazten baduzu, aldamentik irri-barrez hasiko zaizkizu, hori ez dela euskara esanaz, lautik hiru erdarazko hitzak direla eta iseka edo burla eginaz. Garbi idazten hasten bazara, berriz, erdarazko hitzak alde batera utzi

eta lehenko liburu zaharretan dauden hitzak erabiliaz eta berriak sortuaz, beste aldetik hasiko zaizkizu barrez eta burlaka, hori ez dela euskara, txinoa dela, ez duela inork aditzen, euskara berria dela eta horrelako beste gauza asko aurpegira esanaz”.

Horra 1923ko aiene bat, 2020koa dirudiena. Duela ehun urte ere jada mito ziren gure mito zaharrak. Hamarkadaz hamarkada josteta txit jostagarri bihurtu zaigu elkarri *garbizale*-ka eta *zikinzale*-ka aritzea, informatuxe batzuetan baina fits handirik jakin gabe beste batzuetan, errota berean bereizi gabe xehatuz euskalki kontuak, sukalki kontuak, erregistro kontuak eta auskalo zer beste ale. Inondik ere ez gara, inork etsialdi saihetsezin batean pentsa lezakeen bezala, jende-modu eskasa geurez; ez beste edozein jende-modu baino eskasagoa behintzat (to eta no kontsolamendua!). Baina zer garen baino inportanteagoa da askotan nola gauden, eta nola gauzkatzen. Eta egon, ez gaude normal. Normal dagoenak ez du hitzetik hortzera erabiltzen “normalizazio” hitza. Eta horrexegatik ez ditugu mito normalak. Eta horrexegatik ezin dugu geuretzat hartu normaltasun-itxurakerian ibiltzeko luxua, ezein esparrutan: ez agintariak, diglosia zer den ez balekite bezala euskararen zera ernegagarri horri ez ikusi eginez, ez eta gainerako herritarrok ere, norbere etxeko mitoak egia osoa eta bakarra balira bezala sine-tsiz eta sinetsaraziz. ●